

Sygn. akt I CNP 28/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

ze skargi W. P. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 marca 2012 r.,
wydanego w sprawie
z powództwa W. P.
przeciwko L. Sp. z o.o. w K.
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 maja 2015 r.,

- 1) stwierdza, że wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 marca 2012 r., sygnatura [...] jest niezgodny z prawem;**
- 2) zasądza od L. Sp. z o.o. w K. na rzecz W. P. kwotę 2493 zł (dwa tysiące czterysta dziewięćdziesiąt trzy) tytułem kosztów postępowania wywołanego skargą.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2011 r. Sąd Wojewódzki w P. pozbawił wykonalności wyrok Sądu Wojewódzkiego w R. z dnia 29 czerwca 1993 r., któremu Sąd Okręgowy w R. nadał postanowieniem z dnia 17 lutego 2010 r. klauzulę wykonalności na rzecz „L.” Sp. z o.o. w K.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanej Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 15 marca 2012 r. zmienił ten wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo i obciążył powoda obowiązkiem zapłaty kosztów postępowania.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na ustaleniach faktycznych Sądu Rejonowego podzielonych przez Sąd Okręgowy:

Powództwo „B.” S.A. w B. o zapłatę od powoda kwoty 133 852 000 st. zł zostało uwzględnione wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w R. z dnia 29 czerwca 1993 r., któremu postanowieniem z dnia 10 maja 1994 r. nadano klauzulę wykonalności. W dniu 1 czerwca 1994 r. wierzyciel skierował do komornika wnioski i wyegzekwowanie zasądzonych należności. Podjęte w toku postępowania egzekucyjnego czynności nie doprowadziły do wykonania tytułu wykonawczego. Komornik pismem z dnia 15 września 1997 r., doręczonym wierzycielowi w dniu 19 września 1997 r., poinformował go, że egzekucja była nieskuteczna, wskazał czynności, które przeprowadził oraz wezwał go do złożenia w dwutygodniowym terminie oświadczenia dotyczącego innych możliwości wyegzekwowania świadczenia, zaznaczył, że w obecnej sytuacji może dojść do umorzenia postępowania egzekucyjnego. Wierzyciel oświadczenia nie złożył i komornik postanowieniem z dnia 3 listopada 2010 r. umorzył postępowanie egzekucyjne, stwierdzając, że doszło do tego z mocy samego prawa, zgodnie z art. 823 k.p.c.

Sąd Okręgowy w R. postanowieniem z dnia 17 lutego 2010 r. nadał wyrokowi Sądu Wojewódzkiego w R. z dnia 29 czerwca 1993 r. klauzulę wykonalności na rzecz pozwanej, na którą przeszło uprawnienie Spółki „B.”. Na podstawie tego tytułu komornik prowadził postępowanie egzekucyjne. Sąd Rejonowy uznał, że wykazane zostały przez powoda przesłanki objęte art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Bieg terminu przedawnienia roszczenia został przerwany przez

wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez Spółkę „B.”, które zostało umorzone z mocy samego prawa i termin przedawnienia rozpoczął bieg na nowo z dniem 20 listopada 1998 r. Do umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa dochodzi, zgodnie z art. 823 k.p.c., jeżeli wierzyciel nie dokonał w ciągu roku czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszzonego postępowania. Termin ten biegnie od dnia dokonania ostatniej czynności egzekucyjnej albo od ustania przyczyny zawieszenia. Czynnością potrzebną do dalszego prowadzenia postępowania jest każdy wniosek umożliwiający podejmowanie czynności egzekucyjnych, także dotyczący obowiązku nałożonego na wierzyciela przez organ egzekucyjny. Do przedawnienia roszczenia doszło zatem w dniu 20 listopada 2008 r.

Sąd Okręgowy nie podzielił tego stanowiska. Stwierdził, że postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego bez względu na podstawę (z mocy prawa, czy z urzędu) podlega zaskarżeniu. Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od daty uprawomocnienia się tego postanowienia, także wówczas, gdy doszło do umorzenia na podstawie art. 823 k.p.c. Umorzenie postępowania nie pozbawia wierzyciela możliwości ponownego wszczęcia egzekucji. Jego wniosek tego dotyczący spowodował przerwanie przedawnienia. Wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, roszczenie objęte tytułem wykonawczym nie przedawniło się, skoro postanowienie o umorzeniu postępowania komornik wydał w dniu 3 listopada 2010 r., a wniosek o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego wierzyciela uwzględniony został postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 17 lutego 2010 r.

Powód w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego z dnia 15 marca 2012 r. podniósł zarzut naruszenia art. 823 k.p.c. przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że postępowanie egzekucyjne uległo umorzeniu w dacie postanowienia komornika o umorzeniu postępowania, art. 124 § 1 pkt 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie, przyjmujące, że przedawnienie rozpoczęło bieg na nowo w 2010 r., art. 125 § 1 k.c. przez uznanie, że nie uległy przedawnieniu także odsetki za okres do dnia 4 maja 2008 r. Wskazał, że kwestionowane orzeczenie jest niezgodne z art. 823

k.p.c., art. 124 § 1 i 2 k.c. oraz art. 125 § 1 k.c. Skarżący domagał się stwierdzenia niezgodności tego wyroku z prawem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Jej celem jest uzyskanie prejudykatu, umożliwiającego dochodzenie roszczeń odszkodowawczych od Skarbu Państwa, za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417¹ § 2 k.c.).

Utrwalone zostało w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że pojęcie „niezgodności z prawem” prawomocnego wyroku użyte w art. 424¹ i nast. k.p.c. ma suwerenne i autonomiczne znaczenie, wyznaczone istotą władzy sądowniczej i niezawisłości, a zwłaszcza przyznaniem sądom szerokiego zakresu swobody przy wykładni i stosowaniu prawa. Z racji tego za wyrok niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417¹ § 2 k.c. uznaje się tylko orzeczenie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami orzecznictwymi lub wydane w następstwie szczególnie rażąco błędnej wykładni, czy oczywiście niewłaściwego zastosowania przepisu prawa. Niezgodność z prawem musi mieć zatem charakter kwalifikowany, czyli elementarny i oczywisty (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06; z dnia 6 marca 2008 r., I CNP 116/07; z dnia 4 grudnia 2013 r., II BP 6/13; z dnia 18 października 2013 r., III CNP 28/13; z dnia 9 stycznia 2014 r., I BP 5/13, niepublikowane). Do uwzględnienia tej skargi może dojść jedynie wówczas, gdy konsekwencją rażących i oczywistych błędów sądu było wydanie orzeczenia „niezgodnego z prawem” w sensie obiektywnym, czyli nieznajdującego uzasadnienia także w innych normach prawnych, które nie zostały zastosowane i dostrzeżone przez sąd. Rozpoznanie skargi przez Sąd Najwyższy jest ograniczone do badania, czy orzeczenie sądu drugiej instancji stanowi rezultat tego rodzaju błędów w wykładni i w zastosowaniu prawa. Wszelkie zagadnienia dotyczące ewentualnego odszkodowania, w tym oceny konfliktu interesów podmiotów prawa, pozostają poza zakresem kognicji w tej sprawie.

W sprawie, której dotyczy skarga, ocenie podlegała dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia i zastosowanie art. 823 k.p.c. oraz art. 124 § 1 i 2 i art. 125 § 1 k.c. Zgodnie z art. 823 k.c. postępowanie egzekucyjne umarza się z mocy samego prawa, jeżeli wierzyciel w ciągu roku nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszonoego postępowania. Termin powyższy biegnie od dnia dokonania ostatniej czynności egzekucyjnej przez organ egzekucyjny, a w razie zawieszenia postępowania - od ustania przyczyny zawieszenia.

Czynność, której nie dokonał wierzyciel musi być potrzebna do prowadzenia postępowania. Do tej kategorii należy każdy wniosek konieczny do tego, aby organ egzekucyjny mógł kontynuować prowadzenie egzekucji. Bezczynność wierzyciela polega na niepodejmowaniu przez niego czynności, której obowiązek podjęcia wynika wprost z przepisu prawa, jak też nałożenia powinności działania przez organ egzekucyjny, bez której niemożliwe byłoby kontynuowanie postępowania. W odniesieniu do pierwszej kategorii wymagane czynności wskazane zostały przykładowo w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 10 kwietnia 2008 r., IV CSK 16/08 i z dnia 5 lutego 2014 r., V CSK 166/13 (niepublikowane): o ustanowienie kuratora dla dłużnika, którego miejsce pobytu nie jest znane (art. 802 k.p.c.), zażądanie dokonania opisu i oszacowania (art. 942 § 1 k.p.c.), wyznaczenie drugiej licytacji (983 k.p.c.). Do drugiej grupy należą konieczne działania wierzyciela związane ze skutecznością czynności egzekucyjnych. W sytuacji, gdy sposoby egzekucji wskazane we wniosku o przeprowadzenie egzekucji nie doprowadziły do wykonania tytułu wykonawczego, komornik informuje wierzyciela o rezultacie ich realizacji i zobowiązuje go, stosując odpowiednio art. 797 i nast. k.p.c., do złożenia wniosków mających na celu kontynuowanie postępowania (wskazanie innych sposobów egzekucji, składników majątku dłużnika, czy złożenia wniosku o wyjawienie majątku) albo umorzenia go. Przepis art. 823 k.p.c. ma na celu zdyscyplinowanie wierzyciela do aktywnego udziału w postępowaniu egzekucyjnym, w którym podjęcie określonych czynności egzekucyjnych wymaga jego inicjatywy lub współdziałania.

Przyczyną umorzenia postępowania z mocy prawa była bezczynność wierzyciela przez okres roku od ostatniej czynności komornika, polegająca na

niepodejmowaniu przez niego czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia egzekucji. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że w sprawie doszło do bezczynności wierzyciela, określonej w art. 823 k.p.c. Błędnie jednak określił jej skutki, w odniesieniu do wpływu, przewidzianego w tym przepisie umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa, na przedawnienie wierzytelności.

Jednolicie przyjmowane jest w orzecznictwie, że postanowienie sądu o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, które uległo umorzeniu z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), jest w istocie postanowieniem stwierdzającym to umorzenie; ma charakter deklaratoryjny (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1996 r., III CZP 44/96, OSNC z 1996, nr 6, poz. 117). Wykładnia powołanego przepisu w związku z art. 827 § 1 k.p.c. prowadzi do wniosku, że konsekwencje umorzenia tego rodzaju zaistniały z chwilą upływu wskazanego w ustawie terminu, chociaż nie doszło do wydania postanowienia, a nawet bez potrzeby jego wydania. Nie ma zatem uzasadnionych argumentów dla stanowiska, że należało odnosić je do daty uprawomocnienia się postanowienia stwierdzającego umorzenie, ponieważ nie ma ono wpływu na powstanie tego skutku. Odmienne stanowisko Sądu Okręgowego, odnoszące skutki umorzenia do uprawomocnienia się postanowienia umarzającego postępowanie i zrównujące je ze skutkami postanowienia wydanego na podstawie art. 824 lub art. 825 k.p.c. było oczywiście błędne; pomija sens regulacji zawartej w art. 823 k.p.c. Umorzenie postępowania na podstawie art. 824 lub art. 825 k.p.c. dotyczy jedynie przypadków zakończenia postępowania egzekucyjnego w nich wskazanych.

Wyrażone zostało w orzecznictwie powszechnie akceptowane zapatrywanie, że do skutków umorzenia ex lege egzekucji sądowej (art. 823 k.p.c.) stosuje się odpowiednio przepis art. 182 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przewidujący, że w razie umorzenia postępowania zawieszono na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy, jak też z przyczyn wskazanych w art. art. 177 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., powód ma możliwość ponownego wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 października 2003 r., II CK 113/02 (OSP 2004, z. 11, poz. 141; z dnia 19 listopada 2009 r.,

IV CSK 244/09 i z dnia 14 kwietnia 2011 r., IV CSK 439/10, niepublikowane). Przyczyny umorzenia postępowania wskazane w art. 182 § 1 k.p.c. odnoszą się również do beczynności powoda uniemożliwiającej kontynuowanie postępowania. Oznacza to, że po umorzeniu postępowania egzekucyjnego, wniosek o wszczęcie egzekucji nie może wywierać już żadnych skutków prawnych - podobnie jak pozew - także w zakresie przerwy biegu przedawnienia egzekwowanego roszczenia. Przemawia za tym potrzeba udzielenia ochrony interesu strony przeciwnej, gdy wierzyciel nie wykazuje odpowiedniej aktywności przez ustawowo określony czas, która legła u podstaw takiego ukształtowania treści powołanych przepisów. Z tych przyczyn przerwanie przedawnienia o jakim mowa w art. 124 § 1 k.p.c., wywołane wnioskiem o wszczęcie egzekucji, zniweczone zostało umorzeniem postępowania egzekucyjnego z mocy ustawy i biegnie na nowo, po zaistnieniu skutku tego umorzenia, stosownie do art. 124 § 2 k.p.c. Zakończenie postępowania przed organem powołanym do egzekwowania roszczeń, wskazane w tym przepisie, nie było połączone z obowiązkiem wydania postanowienia stwierdzającego wcześniej powstały rezultat.

Zgodnie z przepisem art. 125 § 1 zdanie pierwsze k.c., świadczenie stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądu przedawnia się z upływem 10 lat, także co do objętego nim świadczenia okresowego, w tym odsetek, wymagalnych w dacie uprawomocnienia się wyroku. W tym zakresie art. 125 § 1 k.c. jest uregulowaniem szczególnym w stosunku do art. 118 k.c. Natomiast trzyletniemu przedawnieniu ulegają stwierdzone tym wyrokiem roszczenia o świadczenie okresowe (odsetki) należne i wymagalne po dniu uprawomocnienia się wyroku (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 272/14, niepubl., i wyrok z dnia 15 stycznia 2014 r., I CSK 197/13, OSNC 2014, nr 10, poz. 106).

Z uwagi na to, że art. 125 § 1 k.c. nie określa początku biegu przedawnienia, trzeba oznaczyć go zgodnie z art. 124 § 2 k.c., a zatem z upływem rocznego okresu przewidzianego w art. 823 k.c. Termin ten upłynął w listopadzie 2008 r., przed wystąpieniem przez nabywcę wierzytelności z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności na jego rzecz, który uwzględniony został postanowieniem Sądu

Okręgowego w R. z dnia 17 lutego 2010 r. Nie mogło zatem dojść do przerwania biegu przedawnienia.

W odniesieniu do podniesionego ewentualnie przez powoda twierdzenia o częściowym przedawnieniu odsetek za okres do dnia 4 maja 2008 r. wskazać należy na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04 (OSNC 2005, nr 9, poz. 149), w której wiążąco także w sprawie, której dotyczy skarga, przyjęte zostało, iż z akcesoryjności roszczeń ubocznych wynika reguła, że wraz z przedawnieniem się roszczenia głównego przedawniają się roszczenia o świadczenia uboczne, choćby nawet nie upłynął jeszcze termin ich przedawnienia, jeżeli nie doszło do wcześniejszego spełnienia świadczenia głównego albo do przerwania biegu przedawnienia roszczenia co do odsetek będących takim świadczeniem. W sprawie nie doszło jednak do sytuacji obejmujących wskazane wyjątki. Kwestia przedawnienia tych odsetek nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi.

Z powyższych względów wyrok Sądu Okręgowego był niezgodny z prawem, skoro wszystkie kwestie prawne, istotne dla oceny zgłoszonego powództwa zostały wyjaśnione w jednolitym i utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego. W lakonicznym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak analizy prawnej wyrażonego stanowiska, a tym bardziej argumentów wskazujących na powstanie wątpliwości, przemawiających za usprawiedliwieniem dokonania odmiennej oceny podstaw prawnych powództwa.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 2 uwzględnił skargę. Orzeczenie kosztach postępowania zainicjowanego wniesieniem skargi wynika z zasady przewidzianej w art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c.